

Syberia na zajęciach językowego koła artystycznego

KATARZYNA
CZUBAŁA-VYBOROV

W wielu szkołach prowadzone są różne kluby i koła zainteresowań. Ta forma pracy pozwala na zaproponowanie uczniom zajęć rozwijających ich rozmaite uzdolnienia, w tym łączenie działań językowych i artystycznych. Cykl zajęć pracy takiego koła poświęciliśmy Syberii.

Z inicjatywy młodzieży prowadziłam społecznie w liceum koło artystyczne dla wszystkich chętnych. Jego członkowie to uczniowie mający talenty wokalne, literackie, plastyczne i taneczne. Celem zajęć koła było przybliżenie młodzieży szeroko rozumianej kultury Rosji, Niemiec i Bułgarii – krajów, których języki znam. Podczas spotkań poznawaliśmy tradycje, sztukę, muzykę, literaturę tych krajów, a także ciekawostki geograficzne i historyczne. Uczyliśmy się tańców rosyjskich i bułgarskich, czytaliśmy poezję oraz śpiewaliśmy piosenki w trzech językach. Dzięki takiej działalności członkowie koła mieli możliwość poszerzania swoich horyzontów oraz udziału w imprezach szkolnych (np. „Europejski dzień języków” czy „Wigilia po europejsku”) i konkursach (np. Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Piękno Rosji”, konkurs „Prawosławie”, szkolny konkurs o Wielkanocy w Rosji i w Niemczech czy konkurs o Dniu Wiosny w Bułgarii). W czasie zajęć doskonaliły się wokalne, plastyczne, taneczne oraz recytatorskie zdolności młodzieży. Kształtowane były jednocześnie sprawności językowe, przede wszystkim komunikacja w językach nauczanych w szkole: rosyjskim i niemieckim. Dodatkowo uczniowie poznawali podstawy języka bułgarskiego.

Dlaczego Syberia?

Cykl kilku spotkań poświęciłam Syberii. Dzieliąc się z młodzieżą wrażeniami po lekturze niezwyklej relacji Jacka Pałkiewicza z wyprawy na daleką północ (*Syberia. Wyprawa na biegun zimna*, Poznań 2006), zauważyłam zainteresowanie uczniów tą tematyką. W związku z tym postanowiliśmy zgłębić wspólnie tajniki wiedzy o Syberii. Na kilku spotkaniach poznawaliśmy ciekawostki geograficzne, literaturę i muzykę tej zróżnicowanej krainy, relacje osób mieszkających tam bądź podróżujących po tym olbrzymim obszarze.

Jedną z metod mobilizujących uczniów do samodzielnego myślenia to burza mózgów, którą zastosowałam, rozdając im kartki z napisem „Сибирь”. W ten sposób przekonałam się, że wiedzę uczniów na temat Syberii należy poszerzyć. Ich skojarzenia były następujące: Россия, зима, Байкал, холодно, мороз и снег, тайга, тундра, медведь. Asocjogram zaprezentowany na tablicy stał się bodźcem do dalszej pracy, podczas której nieodzowna okazała się mapa Rosji. Dzięki niej młodzież zapoznała się z położeniem Syberii, jej miastami, rzekami, jeziorami oraz strefami klimatycznymi.

Ciekawostki geograficzne i przyrodnicze

Na kolejnych zajęciach korzystaliśmy z dwóch książek: *Как дела? З Добро пожаловать в Россию!* autorstwa Ireny Daneckiej (Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 1998) oraz

Влюбиться в Россию napisanej przez Andrzeja Telepneva i Marcina Ziomka (Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa–Bielsko-Biała 2011). Rozpraczęłam od wiersza Michaiła Pliackowskiego *Увезу тебя я в тундру...* (Danecka 1998: 83). Następnie wykorzystaliśmy teksty i ilustracje zawarte w rozdziale „Эта удивительная Сибирь...” podręcznika Daneckiej (1998: 85–94) oraz zdjęcia przedstawiające Irkuck i Bajkał, rozwijając rozumienie tekstu słuchanego i pisanego oraz mówienie. Młodzież poznała procentowy skład ludności zamieszkującej Syberię, nazwy roślin i zwierząt charakterystycznych dla poszczególnych stref przyrodniczych, ciekawostki na temat rzek i głównych miast Syberii. Uczestnicy zajęć przyswoili nowe pojęcia: Транссибирская железная дорога, полярная ночь, ехать в Сибирь за длинным рублём, Дальний Восток, ссылка, каторжане, заповедник, пресная вода, исследователь. Zawarte w książkach teksty umożliwiły rozwijanie umiejętności rozumienia tekstu słuchanego i pisanego. Na przykład tekst „Славное море, священный Байкал...” (Danecka 1998: 92) posłużył do minikonkursu. Przygotowałam baloniki, w których znajdowały się pytania do tekstu. W białych balonikach – pytania za trzy punkty, w niebieskich – pytania za cztery punkty, w czerwonych – pytania za pięć punktów. Uczniowie przekłuwali baloniki i udzielali odpowiedzi na podstawie tekstu. Oto przykładowe pytania:

1. Как называется самое глубокое озеро мира? (za trzy punkty – odpowiedź: Байкал)
2. Недалеко от какого сибирского города находится Байкал? (za trzy punkty – odpowiedź: от Иркутска)
3. Сколько лет тому назад образовалось озеро Байкал? (za cztery punkty – odpowiedź: 20–25 миллионов лет тому назад)
4. Что построено на Байкале для туристов? (za cztery punkty – odpowiedź: кемпинги, мотели, пансионаты)
5. Какая глубина озера Байкал? (za pięć punktów – odpowiedź: 1620 метров)
6. Сколько животных и растений на Байкале? (za pięć punktów – odpowiedź: 600 видов растений и 1200 видов животных)
7. Что такое „фонд Байкала” и с какой целью он создан? (za pięć punktów – odpowiedź: Это народное движение в защиту Байкала)

Na podstawie tekstów o Syberii uczniowie rozwiązywali zadanie, polegające na odgadnięciu znaczenia podanych wyrazów i dobraniu do nich objaśnienia:

1. Бенедикт Дыбовски
2. буряты

3. Новосибирск
4. Оймякон
5. Ян Черски
6. тундра
7. Ольхон
8. тайга
9. Ангара

- А – самый большой город Сибири
 Б – исследователь фауны Байкала
 В – самый холодный город России
 Г – единственная река, которая вытекает из Байкала
 Д – зона, где растут мхи и карликовые деревья
 Е – люди, которые живут на Байкале
 Ж – зона, где хвойные леса и медведи
 З – известный польский геолог
 И – остров на Байкале

Muzyka, malarstwo, taniec

Bodźcem do zapoznania młodzieży z muzyką poświęconą tematyce syberyjskiej była pieśń Żanny Biczewskiej *Бродяга* („По диким степям Забайкалья”), którą śpiewaliśmy wspólnie przy akompaniamencie gitary. Uczniowie poznawali znaczenia nowych słów: бродяга, судьба, тюрьма, страдать, грустный, родина dzięki obszerniejszym opisom nauczyciela, np.: грустный – человек невесёлый, который не улыбается; родина – страна, в которой человек родился и которую любит; бродяга – бедный человек, у которого нет работы и местожительства lub: человек, который ездит по стране и меняет местожительство.

Kolejną część zajęć poświęciliśmy obrazom Pauliny Kopestyńskiej – rodowitej mieszkanki Jakucji. Malarka studiowała w Moskwie, wyszła za mąż za Polaka, mieszkała w Polsce i we Włoszech. Wywiad udzielony w 2016 r. przez Kopestyńską portalowi „Polacy we Włoszech” posłużył zapoznaniu się uczniów z klimatem Jakucji, życiem i obyczajami jej mieszkańców. Młodzież opisywała obrazy malarki (ludowe stroje Jakutów, pejzaże), doskonaląc sprawność mówienia w języku rosyjskim.

Dobrą formą bliższego poznania kultury mieszkańców Syberii okazał się taniec. Z wizytą w Polsce przebywał wówczas Rosjanin – mój przyjaciel z Irkucka. Zaprosiłam go na nasze zajęcia. Gość z Syberii prezentował podstawowe kroki ludowego tańca Buriatów. Młodzież oglądała także na kanale YouTube występ zespołu „Степные напевы”, zapoznając się z ludowymi strojami i instrumentami Buriatów oraz ich charakterystycznym śpiewem gardłowym.

Literatura, reportaże

Na kolejnych zajęciach poznaliśmy tragiczną historię Syberii. Opowiedziałam uczniom o więzieniach bez krat, o zsyłkach i katorgach, życiu w łagrach w nieludzkich warunkach i braku nadziei na odzyskanie wolności, zachęcając do przeczytania wstrząsających książek Aleksandra Sołżenicyna *Jeden dzień Iwana Denisowicza* i *Archipelag Gułag*. Czytaliśmy również w oryginale sceny zsyłki na Syberię Rodiona Raskolnikowa, głównego bohatera *Zbrodni i kary* Fiodora Dostojewskiego (fragmenty Epilogu, cz. I). Członkowie koła ćwiczyli poprawną wymowę (akcent i intonację), czytając wiersz Aleksandra Puszkina *В Сибирь*. Postanowiłam przybliżyć im tematykę katorżników i miejsc zsyłki, zapoznając z pieśnią poświęconą Kołymie – *Ванинский порт* – w wykonaniu Jurija Szewczuka. Uczniowie ćwiczyli czytanie tekstu, wyjaśniali znaczenie słów za pomocą słowników, a na koniec śpiewaliśmy wspólnie tę pieśń przy akompaniamencie gitary.

Zachęcając członków koła do samodzielnego wyszukiwania informacji, poprosiłam o znalezienie (np. w internecie) ciekawych relacji z wypraw na Syberię bądź wypowiedzi osób tam mieszkających. Jedna z uczennic podzieliła się ciekawostkami z życia piosenkarza Ivana Komarenki. Opowiedziała o jego rodzinnej miejscowości – Rudnogorsku, dzieciństwie i młodości spędzonej na Syberii, o kilku przygodach (np. o zabłądzeniu w tajdze i samotnym spędzeniu nocy w lesie). Interesującą relację z przygotowań Mateusza Damięckiego do wyprawy na Syberię przedstawiła kolejna osoba, powołując się na fakty opisane na stronach internetowych. Mieliśmy też okazję podziwiania zdjęć internetowych z wypraw motocyklowych na Syberię.

Leksyka związana z Syberią

Podczas kolejnego spotkania czytaliśmy po polsku fragmenty książki Jacka Pałkiewicza *Syberia. Wyprawa na biegun zimna*, podziwiając fotografie. Zajęcia posłużyły nam przede wszystkim do poznania pojęć charakterystycznych dla tej krainy geograficznej i próby wyjaśnienia ich po rosyjsku za pomocą słowników. Rezultatem ćwiczeń w tłumaczeniu były objaśnienia takich określeń jak kajur, Ojmiakon, naledź, struganina, bania, purga, uluki, trojka. Wielu wrażeń dostarczył uczniom album 3D o Bajkale, który otrzymałam od przyjaciół z Rosji. Przez specjalne okulary młodzież podziwiała przyrodę, kamienie widoczne na dnie jeziora, wyspę Olchon. Nasz gość z Syberii (mój przyjaciel z Irkucka) dzielił się z młodzieżą wiedzą na temat mieszkańców tego regionu Rosji i ich kultury. Opowiadał o kolei transsyberyjskiej oraz o turystach z całego świata, którzy przybywają nad Bajkał.

Przygotowując uczniów do egzaminu maturalnego, zaproponowałam napisanie do kolegi z Moskwy – Saszy – listu prywatnego, w którym należało poinformować:

- o terminie i środku transportu, jakim pojechaliśmy na Syberię,
- o swojej wiedzy na temat Syberii oraz o tym, co nas najbardziej zainteresowało,
- o długości pobytu na Syberii i chęci zobaczenia określonych obiektów czy miejsc,
- o osobie towarzyszącej podczas podróży (np. o kimś z rodziny) i chęci kupienia odpowiedniej pamiątki.

Z inicjatywy członków koła została wykonana gazетка ścienna zawierająca najistotniejsze informacje na temat Syberii, fragmenty artykułów, fotografie, wiersze. Materiały te wykorzystuję na lekcjach jako pomoc dydaktyczną podczas omawiania tematyki dotyczącej Syberii i Bajkału. Młodzież wzięła udział w Wojewódzkim Konkursie Plastycznym „Piękno Rosji”, który poświęcony był Syberii. Jedna z uczennic recytowała wiersz o Syberii podczas Wojewódzkiego Konkursu Poezji Rosyjskiej. Ponadto w czasie obchodów Dnia Rosyjsko- Ukraińskiego w Wyższej Szkole Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej w Chełmie moi podopieczni wykonali pieśń Żanny Biczewskiej *Бродяга* („По диким степям Забайкалья”) przy akompaniamencie gitary oraz przygotowali wystawę prac plastycznych o Syberii.

Uwieńczeniem cyklu zajęć poświęconych Syberii był konkurs przeprowadzony w formie pisemnej. Członkowie koła musieli po rosyjsku uzupełnić bądź dokończyć zdania.

Oto ich wybór:

1. Полюсом холода называют город
2. Жители Сибири едят прежде всего
3. Яцек Палкевич побывал в Сибири в году.
4. Самое глубокое озеро земного шара – это
5. Из Байкала вытекает одна река –
6. Главный город Сибири, который лежит на реке Енисей в азиатской части России это
7. На севере Сибирь граничит с
8. В тайге живут горностаи, и
9. Около 90% населения Сибири составляют:, и
10. В Екатеринбурге в ночь на 17 июля 1918 года был убит последний русский царь
11. Заглавие песни Жанны Бичевской о бедном человеке без местожительства – это
12. Дорогой металл, который добывают в Сибири – это
13. Российская сауна называется
14. Сердце Сибири или Сибирь Сибири – это

15. Польский исследователь Сибири – это Ян
 16. Через Сибирь проходят с запада на восток две железные дороги БАМ и
 17. Жители Сибири заботятся об одном животном, которое им нужно. Это
 18. Певец – россиянин, который живёт в Польше, а родился в Сибири – это
 19. Почти три месяца в году над побережьем Северного Ледовитого океана стоит
 20. Место ссылки в Сибирь, которое Булат Окуджава называет в своей песни проклятым – это

Klucz odpowiedzi:

1. Оймякон, 2. рыбу, 3. 1989, 4. Байкал, 5. Ангара, 6. Красноярск, 7. Северным Ледовитым океаном, 8. медведi i soboli (lub: losi), 9. русские, украинцы i белорусы, 10. Николай II, 11. *Бродяга*, 12. золото, 13. баня, 14. Якутия, 15. Черски, 16. Транссиб, 17. северный олень, 18. Иван Комаренко, 19. полярная ночь, 20. Колыма.

Zajęcia poświęcone Syberii poszerzyły wiedzę młodych ludzi o świecie i rozbudziły ochotę na przygodę. Uczniowie z wielkim zaangażowaniem odkrywali tajniki Syberii: życie jej mieszkańców, świat flory i fauny, tragiczną historię, poszukując informacji w różnych źródłach.

Cykl spotkań miał charakter interdyscyplinarny. Uczniowie poznali pieśni, poezję i obrazy poświęcone tej krainie. Poszerzyli swoje wiadomości z geografii i biologii, poznając m.in. sylwetki badaczy Syberii czy jej strefy klimatyczne. Niezwykle przydatne okazały się informacje dotyczące literatury łagrowej, zsyłek i egzystencji katorżników, które uczniowie mogą wykorzystać podczas omawiania tej tematyki na lekcjach języka polskiego. Celem zajęć było też kształtowanie sprawności językowych w rosyjskim. Uczniowie mieli możliwość rozwijania

umiejętności pisania, mówienia, tłumaczenia. Ćwiczyli także rozumienie tekstu słuchanego i pisanego.

Temat Syberii uważam za niezwykle ciekawy pod wieloma względami i wciąż aktualny. Na zajęciach koła młodzi ludzie nie tylko poznali nową leksykę i ćwiczyli wszystkie sprawności językowe, ale przede wszystkim stali się bardziej otwarci i tolerancyjni wobec odmienności religijnej czy rasowej. Spotkania dotyczące Syberii rozbudziły w nich różne emocje i uczucia: zachwyt pięknem tej krainy, podziw dla odwagi i hartu ducha mieszkańców Syberii, szacunek w stosunku do nich, refleksję nad losem zesłańców. Zajęcia językowego koła artystycznego są dowodem na to, że łączenie elementów szeroko rozumianej kultury (sztuki, muzyki, literatury) z nauką języka obcego jest ciekawe i inspirujące.

BIBLIOGRAFIA

- Danecka, I. (1998), *Как дела? З Добро пожаловать в Россию!*, Warszawa: Wydawnictwo Szkolne PWN.
 → Telepnev, A., Ziomek, M. (2011), *Влюбиться в Россию*, Warszawa–Bielsko-Biała: Wydawnictwo Szkolne PWN.
 → Pałkiewicz, J. (2006), *Syberia. Wyprawa na biegun zimna*, Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.

NETOGRAFIA

- ruskay-literatura.ru/pushkin/739-pushkin-as-v-sibir.html
 → ilibrary.ru/text/69/p.40/index.html
 → music-action.livejournal.com/680082.html
 → www.youtube.com/watch?v=s4q-l4nwPEo
 → www.youtube.com/watch?v=Td6Lwlck2C0

DR KATARZYNA CZUBAŁA-VYBOROV Nauczycielka języka rosyjskiego i niemieckiego w Zespole Szkół Ekonomicznych i Mundurowych w Chełmie. W latach 2005–2007 nauczyciel akademicki w IFS KUL, filia w Tomaszowie Lubelskim. W latach 2007–2012 kierowała Studium Języków Obcych w Wyższej Szkole Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej w Chełmie. Opublikowała kilkanaście artykułów naukowych i popularnonaukowych